

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ

Απο-θέματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΘΗΝΑ 2017

ΝΕΦΕΛΗ / ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Χριστόφορος Μηλιώνης, *Απο-θέματα*

Σχεδιασμός βιβλίου: Περικλής Δουβίτσας
Διόρθωση: Δημήτρης Αλεξάκης

Πρώτη έκδοση, Απρίλιος 2017

ISBN: 978-960-504-184-7

Για την ελληνική έκδοση:
© Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ και Τατιάνα Μηλιώνη

Ασκληπιού 6, Αθήνα 106 80
τηλ.: 210 3639962 – fax: 210 3623093
e-mail: info@nnet.gr
www.nnet.gr

Α΄

ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ

1. Στη Μονή Σωτήρος

Του Δημήτρη Σκλαβενίτη

...Καλογραία μου, της λέγει,
τ' όνομά σου επιθυμώ...

Φέτος οργίασε η άνοιξη.

Ήταν από τις πολλές βροχές που έριξε όλο το χειμώνα, παρά τις προβλέψεις των μετεωρολόγων περί κλιματικών αλλαγών. Κι ύστερα, κοντά το Πάσχα, το γύρισε στις λιακάδες, παρά τις διαβεβαιώσεις της τηλεόρασης, που μιλούσε για βροχές και καταιγίδες. Κι όταν χρόνια και χρόνια ακούς τα ίδια και πάλι τα ίδια, από τους ίδιους τηλεοπτικούς τρομοκράτες, κλεισμένος σε τέσσερις τοίχους, φορτωμένους με φωτογραφίες και κάδρα αναμνήσεων, πώς να μην αρρωστήσεις και πώς να σου μείνει ελπίδα για μια καλύτερη μέρα; Αλλά φαίνεται πως, τελικά, όλα κάποτε περνάνε, υπομονή να 'χει κανείς.

Ξαναπήρα, λοιπόν, «τ' αρχαία τα μονοπάτια». Καθώς ανηφόριζα στους λόφους και κοιτάζα γύρω τις πλαγιές, ντυμένες στα ζωνηρά χρώματα που λάμπανε στον ήλιο, και πέρα τη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγιού να παίζει με χίλιες λάμψεις, αισθανόμουν

πως ξαναγύριζα στη ζωή, ύστερα από μακρά περίοδο ανάρρωσης. Πιο πολύ! Ύστερα από πολύχρονη απουσία στον κάτω κόσμο.

Στεκόμουν κάθε λίγο και κοίταζα τους όχτους και τα λιβάδια, φορτωμένα στα λουλούδια... Προσπαθούσα να τα αναγνωρίσω και να θυμηθώ τα ονόματά τους, σαν να ξυπνούσα από βαθύ ύπνο. Μαργαρίτες κίτρινες και μαργαρίτες άσπρες. Ζωχοί κι αγριαγκινάρες. Μολόχες κι ασφάκες, ασπάλαθα, μάραθα και τεντελίνες, γαριφαλάκια και χαμομήλια! Λαθύρια μαβιά, ανεμώνες και παπαρούνες κόκκινες! Άσπρα μοσχολάχανα και κίτρινες ασφάκες. Γαλάζια ασφοδείλια και μενεξέδες! Δέντρα και θάμνοι με πράσινο φρέσκο φύλλωμα! Σύννεφα μαβιά από ανθισμένες κουτσουπιές -άκου, «δέντρα του Ιούδα!»- και φράξι με ξανθά μαλλιά. Αγριαχλαδιές, αφροξυλιές, αγράμπελες και αγριοκερασιές. Όλες νυφούλες, ντυμένες στα λευκά. Χαιρόμουν να τα βλέπω και να λέω τα ονόματά τους.

Τα ξανάβρισκα, λοιπόν, όπως εκείνον τον καιρό - πριν πόσα χρόνια;- που ήμουνα νιος και δούλευα στο Αγρίνιο. Εγώ στο Αγρίνιο κι ο φίλος μου ο Μίμης στη Ναύπακτο. Εργένηδες κι οι δυο. Το Σάββατο το είχαμε ελεύθερο από δουλειά και βγαίναμε για κυνήγι στις πλαγιές του Ζυγού. Χωριστά ο καθένας. Το απόγευμα ορίζαμε συνάντηση στη βρύση με τα πλατάνια, κάτω από το μοναστήρι. Εκεί ανοίγαμε τους κυνηγετικούς μας σάκους, συνήθως χωρίς κανένα θήραμα, το πολύ με καμιά τσίχλα ή σιταρήθρα.

Βγάξαμε το κολατσιό μας, ψωμί κι ελιές, και χαιρόμασταν το κρύο νερό.

Ανεβαίναμε ύστερα στο αρχονταρίκι του μοναστηριού για καφέ. Εκεί συναντούσαμε πάντα την ηγουμένη, με το μελαγχολικό της πρόσωπο καθραρισμένο στον μαύρο κεφαλόδεσμο. Μια νέα κοπέλα, γύρω στα τριάντα, μαραμμένη πρόωρα.

Παράγγελνε καφέδες κι ώσπου να 'ρθούν καθόταν αντίκρυ μας σε μια καρέκλα, σε κάποιαν απόσταση από το τραπέζι, με τα χέρια κρυμμένα στα ράσα της, και μας ρωτούσε για τις δουλειές μας. Ύστερα μια δεύτερη καλόγρια έφερνε το δίσκο με τα φλιτζάνια και το μπρίκι, και κάποια στιγμή μια τρίτη ερχόταν να πάρει το δίσκο. Αυτές ήταν ολότελα αμίλητες. Πέρα από την καλησπέρα τους άλλη λέξη δεν είχαμε ακούσει. Και επειδή άλλη καμιά δε βλέπαμε, είχαμε συμπεράνει πως αυτές οι τρεις ήταν και οι μόνες που μόνάζαν εκεί.

Η ηγουμένη έμενε όλη την ώρα μαζί μας, ώσπου να σηκωθούμε και να την ευχαριστήσουμε. Καμιά φορά τής αφήναμε τα θηράματά μας. Τ' αφήναμε πάνω στο τραπέζι, τυλιγμένα σ' ένα φύλλο εφημερίδας. Είχαμε παρατηρήσει πως δίσταζε ν' απλώσει τα χέρια της. Και φαίνεται πως αιτία ήταν ένα τυχαίο κι ασήμαντο περιστατικό: Ένα απόγευμα πίναμε τον καφέ και φιλοκουβεντιάζαμε, όπως πάντα. Η πόρτα της βεράντας ήταν ανοιχτή και μπαίνανε οι μυρουδιές της άνοιξης. Ξαφνικά σηκώθηκε ένας φουσκοδέντρης και, για να μη σπάσουν οι πόρτες, πεταχτήκαμε συγχρόνως κι εγώ και η ηγουμένη και απλώσαμε

τα χέρια μας στο πόμολο. Ένωσα για μια στιγμή το χέρι της κάτω από την παλάμη μου και είδα το πρόσωπό της να γίνεται κατακόκκινο. Ο Μίμης είπε: «Άφησε, παιδί μου, να μπουν οι μυρουδιές!». Κι εγώ πρόσθεσα πως ο Σολωμός πολύ καλά το είπε, κι ας μην είχε έρθει ποτέ στο Μεσολόγγι. Κι ο Μίμης είπε: «Η άνοιξη, γιε μου, έχει παντού την ίδια δύναμη!». Εκείνη έσκυψε το κεφάλι και γύρισε στη θέση της.

Τα ξανάφερα τώρα στο νου μου, καθώς ανέβαινα από τη βρύση με τα πλατάνια προς τον περίβολο του παλιού μοναστηριού. Ήταν Μεγάλη Παρασκευή απόγευμα κι οι μυρουδιές ξεχύνονταν με ένα ελαφρύ αεράκι σε όλη την πλαγιά. Πέρασα την παλιά τοξωτή θύρα, αλλά μάταια αναζήτησα με το βλέμμα μου το παλιό αρχονταρίκι που ήξερα. Στη θέση του, δίπλα σε μια λιθοσουριά, είχε στηθεί ένα τσιμεντένιο κατασκευάσμα που Κύριος οίδε σε τι χρησίμευε. Το παλιό βυζαντινό εκκλησάκι όμως ήταν στη θέση του. Μπήκα ν' ανάψω ένα κερί. Τα μανουάλια ήταν γεμάτα. Στη μέση, κάτω από τον τρούλο, ο Επιτάφιος φορτωμένος λουλούδια, μια μικρή περίληψη της άνοιξης που είχα αφήσει έξω. Λίγοι προσκυνητές στεκόντουσαν διάσπαρτοι εδώ κι εκεί. Άναψα κι εγώ το κερί μου και προσκύνησα τον Επιτάφιο. Πήρα ένα ανθισμένο κλαδάκι πασχαλιάς και στάθηκα για λίγο στο πλάι, με τα χέρια μου δεμένα μπροστά.

Κοίταξα γύρω. Τότε πρόσεξα πως είχα σταθεί δίπλα σε μια ηλικιωμένη καλόγρια, που παραστεκόταν στον Επιτάφιο σαν τιμητική φρουρά. Με την άκρη του ματιού μου έβλεπα το χλωμό μάγουλό της.

Στην άλλη άκρη του στεκόταν μια δεύτερη καλόγρια, επίσης ηλικιωμένη. Κάποια στιγμή η διπλανή μου έστρεψε το βλέμμα της σ' εμένα, χωρίς να γυρίσει το πρόσωπο. Πήρα το θάρρος και της ψιθύρισα:

- Κάποτε στο μοναστήρι υπήρχε ένα αρχονταρίκι.

Έσκυψε το κεφάλι της. Ύστερα είπε:

- Πάει πια!

- Ερχόμουν, πρόσθεσα, με έναν φίλο μου για καφέ... Ήταν μια νεαρή ηγουμένη...

Δεν απάντησε αμέσως. Ύστερα από λίγο ψιθύρισαν να μονολογούσε:

- Όλες τότε ήμασταν νεαρές...

Έγινε σιωπή. Κι ύστερα, όταν κατάλαβε πως ετοιμαζόμουν πια να φύγω:

- Λυπάμαι, είπε, που δεν μπορώ πια να σας προσφέρω καφέ...

- Καλό Πάσχα! ψιθύρισα.

- Καλό Πάσχα!

Βγήκα από τον περίβολο και κοίταξα κάτω την ανθισμένη κοιλάδα. Όλα ήταν έτοιμα για την Ανάσταση.

Περιοδικό «Κ», τχ. 18, Ιούνιος 2009.

2. Γεγονός που έγινε

«Γεγονός που έγινε», συνηθίζει να λέει χαριτολογώντας ένας φίλος μου, όταν θέλει να βεβαιώσει του λόγου το αληθές. Όπως αισθάνομαι την ανάγκη να πω κι εγώ τώρα, γιατί έχω διηγηθεί ένα σωρό ιστορίες που έγιναν και δεν έγιναν όπως τις έχω διηγηθεί. Και μήτε ξέρω πια πώς έχουν γίνει. Ένα μονάχα ξέρω: Πως είναι πιο αληθινές από την ίδια την αλήθεια.

Κι όχι πως αυτό καθαυτό είναι κανένα συνταραχτικό γεγονός – όπως άλλωστε θα διαπιστώσετε. Εκείνο που με κάνει να το διηγηθώ ακόμα μια φορά, είναι που δεν το φανταζόμουν πως θα το θυμόμουν τόσο συχνά – κάπου σαράντα χρόνια τώρα. Δηλαδή οι συνθήκες που επαναλαμβάνονται το φέρνουν να το θυμάμαι. Κι αν είναι κάτι που χρωστάμε στα χρόνια που σηκώνει η καμπούρα μας, είναι η γνώση πως οι καταστάσεις έρχονται και ξανάρχονται πανομοιότυπες στην ουσία τους. Τόσο που κάποια στιγμή λες όπως στο σινεμά: «Αυτό το έργο το ξανάδαμε τόσες φορές! Πάμε πια να φύγουμε».

Η δικτατορία της Χούντας, στις 21 Απριλίου 1967, με βρήκε καθηγητή στο Γυμνάσιο του Περισσού, παράρτημα του Γυμνασίου Νέας Ιωνίας. Έμμεσα τότε

με τους γονείς μου στο Νέο Ηράκλειο, πιο κάτω από τον κινηματογράφο «Τα τρία αστέρια». Ξύπνησα από τα εμβατήρια στο ραδιόφωνο. Ο πατέρας μου κοντά είκοσι χρόνια μόνη επικοινωνία του με τον έξω κόσμο είχε το ραδιόφωνο.

- Έγινε δικτατορία! τραύλισε μόλις μπήκα στο δωμάτιό του.

Βγήκα στη βεράντα της εισόδου. Μέρα του Απρίλη γεμάτη θάμπος, που λέει κι ο ποιητής. Χαρά Θεού! Αντίκρυ ήταν το Γυμνάσιο Νέου Ηρακλείου και ο γυμνασιάρχης είχε βγει στο μπαλκόνι του και χάζευε την πρωινή κίνηση στο δρόμο, σαν τίποτε να μην είχε συμβεί. Ήταν η συνηθισμένη. Μόνο που κάπου κάπου περνούσε κανένα αυτοκίνητο με ταχύτητα κι άφηνε πίσω του τον ήχο από κάποιο εμβατήριο. Με νοήματα του έδωσα να καταλάβει πως έπρεπε να κλείσει και να φύγει. Μου έγνεψε ν' ανέβω επάνω. Του εξήγησα. Δεν ήξερε τίποτε. Είχαν πάει εκδρομή κι είχαν γυρίσει αργά τη νύχτα. Έκλεισε το σχολείο του και έφυγε.

Είναι αλήθεια πως δεν ξαφνιάστηκα. Πολλοί την περιμένανε - όσοι τουλάχιστον δεν πίστευαν στο δόγμα πως «ο λαός δε σηκώνει δικτατορίες», όπως λέγαμε κομπάζοντας και σχεδόν απειλώντας. Και να που έγινε. Και τι θέλατε εγώ να κάνω; Μήπως να βγω και ν' αρχίσω να φωνάζω; Και ποιος θα με άκουγε; Και αν με άκουγε, τι θα γινόταν; Δεν ήταν καθόλου βέβαιο πως θα γινόμασταν δυο, πως θα γινόμασταν τρεις, πως θα γινόμασταν χίλιοι δεκατρείς - όπως έλεγε το τραγούδι που τραγουδούσαμε... Το πιο βέβαιο είναι πως αν το 'κανα, την ίδια στιγμή θα

κατέφθανε το 100, θα με μπαγλάρωναν και... μη με είδατε, μη με απαντήσατε... «Άιστος, άπυστος», που λέει ο λόγος. Αγανάκτησα, λοιπόν, μες στην αμηχανία μου και στην απόγνωση.

«Επιτέλους, τι κάνει αυτός ο λαός;», αναρωτήθηκα και πήρα το λεωφορείο από τη στάση, κοντά στο σινεμά. Δεν ήταν το πιο βολικό μέσον, αλλά ήθελα εκείνη τουλάχιστον την ώρα να δείξω πως είμαι ένας νομοταγής πολίτης και φεύγω για τη δουλειά μου χωρίς χρονοτριβή.

Μάταιη σπουδή. Μονάχα καμιά δεκαριά μαθητές είχαν έρθει και οι τρεις τέσσερις συνάδελφοι. Ανταλλάξαμε κάποιες πληροφορίες, κι αμέσως γινόταν φανερό πως οι άλλοι τις περνούσαν από κόσκινο για να καταλάβουν τι κρύβουν τα λόγια σου. Κάποια στιγμή θέλησε να μου ανοίξει συζήτηση ένας από τους συναδέλφους, που όλο για ιστορίες του στρατού μάς μιλούσε, τον καιρό που ήταν ανθυπολοχαγός. Του είπα: «Από δω και πέρα τέρμα οι συζητήσεις».

Διώξαμε τους λίγους μαθητές, τους ευχηθήκαμε «Καλό Πάσχα» και φύγαμε κι εμείς.

Ακολούθησα το συνηθισμένο μου δρομολόγιο.

Για να επιστρέψω από το σχολείο στο σπίτι μου, κατέβαινα στον σταθμό στα Πευκάκια και έπαιρνα τον Ηλεκτρικό. Εκεί, τον τελευταίο καιρό, στεκόταν ένας τύπος περιέργος, λες και είχε ξεκολλήσει από γελοιογραφία του Ντωμιέ, της εποχής του ρομαντισμού. Λιπόσαρκος, ατημέλητος αλλά όχι βρόμικος, με φαρδιά παντελόνια, με μακριά μαλλιά, έδειχνε

πιο πολύ διανοούμενος περιθωριακός ή κάτι σαν ισόβιος φοιτητής, παρά για ψώνιο.

Στεκόταν λοιπόν στην πλατφόρμα, κι όταν έβλεπε πως είχε μαζευτεί αρκετό ακροατήριο, άρχισε να βγάζει λόγο, συνήθως για τις αμαρτίες μας και για τον Θεό, που πίσσα και φωτιά θα μας ρίξει... Οι επιβάτες λίγο πολύ ήταν πάντα οι ίδιοι, τον είχαν συνηθίσει κι αυτόν και τα κηρύγματά του και κανείς δεν πρόσεχε. Άλλωστε μιλούσε ασυνάρτητα, όλο κάτι κοινωνικά και θεολογικά αποφθέγματα.

Αυτήν τη φορά όμως πετούσε και κάποια λόγια, νεφελώδη πάντα, αλλά που έμοιαζαν να έχουν αποσπασθεί από λόγο πολιτικό, σαν αυτούς που έβγαζε στο «μέγα πλήθος και στο μέγα πάθος» της πλατείας Κλαυθμώνος ο Γεώργιος Παπαανδρέου, «ο Γέρος της Δημοκρατίας» που τον λέγαμε με καμάρι – και μ' έναν τόνο βαθύτατου σεβασμού και συστράτευσης. Οι επιβάτες στην πλατφόρμα του σταθμού τον κοιτούσαν για μια στιγμή ξαφνιασμένοι, ύστερα κοίταζαν τους διπλανούς τους, έκαναν, τέλος, στροφή και προσποιούνταν τους αδιάφορους, χαμογελώντας κρυφά μέσα τους.

Κι εκείνος διέκοπτε κάθε τόσο το κήρυγμά του, τους κοιτούσε κατά πρόσωπο κι έλεγε με ολοφάνερη ειρωνεία: «Φοβούμαστε, ε; Η δουλίτσα μας, ε; Τα συμφέροντά μας, ε; Αλλά ο Χριστός δεν εφοβήθηκε...» – κι από κει και κάτω άλλαζε τόνο και συνέχιζε τα θεολογικά του. Το πράγμα μού θύμισε τον Σόλωνα, που προσποιήθηκε τον τρελό για να μιλήσει στους Αθηναίους για πράγματα απαγορευμένα. Στο εξής, σκέφτηκα, μόνο οι τρελοί θα μιλάνε. Και τα ψώνια.

Πέρασαν έκτοτε κάπου σαράντα πέντε χρόνια. Στο διάστημα αυτό η Χούντα έπεσε όπως έπεσε. Μερικοί από τους πρωτεργάτες μπήκαν στη φυλακή –«όταν λέμε ισόβια, εννοούμε ισόβια»–, κάποιιοι απ' αυτούς τέλειωσαν τη ζωή τους εκεί μέσα, κάποιιοι ίσως ακόμα ζουν. Ο Παττακός βγήκε για λόγους υγείας και κάθε Απρίλη βγαίνει και στην τηλεόραση... Η ατραξιόν της ημέρας. Ποιος δίνει σημασία πια;

Και μονάχα ο φασισμός δεν έλειψε αυτά τα σαράντα πέντε χρόνια. Γιατί, βέβαια, η Χούντα ήταν μονάχα το ένα πρόσωπο του φασισμού, το ακάλυπτο. Κάθε τόσο νά σου κι ένας νέος κουκουλοφόρος φασισμός – σαν τους «γνωστούς αγνώστους». Πότε με την κουκούλα του πολιτικού στελέχους, πότε του τρισβάρβαρου επιχειρηματία και του μάρκετινγκ, πότε με την κουκούλα της κρατικής εξουσίας, που λόγο δε δίνει, και πότε με το τρισεύγενο πρόσωπο των ΜΜΕ – έντυπων και ηλεκτρονικών.

Και κάθε φορά που πας να ψιθυρίσεις κάτι, σαν υπαινιγμό να πούμε, οι άλλοι σε κοιτάζουν δήθεν ξαφνιασμένοι, σαν να θέλουν να πουν: «Τι εννοείς; Δεν έχουμε Δημοκρατία;». Θυμάσαι τότε εκείνον τον τύπο στον σταθμό του Ηλεκτρικού στα Πευκάκια, τον τύπο του Ντωμιέ που λέγαμε: «Οι δουλίτσες μας, ε; Τα συμφέροντά μας, ε;».

Και μουρμουρίζεις μέσα σου: «Μόνο οι τρελοί και τα ψώνια μιλάνε».

Περιοδικό *Η λέξη*, τχ. 188, Απρίλιος-Ιούνιος 2006.

3. Καθ' οδόν

Ανέβαινα τις προάλλες την οδό Χαριλάου Τρικούπη. Ήταν Κυριακή και, όπως κάθε δεύτερη ή τρίτη Κυριακή, όταν έχει καλοκαιρία, βγάζουμε με τη γυναίκα μου βόλτα το αυτοκίνητο, για να κινείται η μηχανή και να μην πέσει η μπαταρία. Μιλώ για Κυριακή με καλοκαιρία, επειδή είναι η μόνη μέρα που υπάρχει πιθανότητα στην επιστροφή – γύρω στις τρεις το μεσημέρι – να βρεις ξανά θέση για παρκάρισμα. Αλλιώς πρέπει να κόβεις βόλτες με τις ώρες, ώσπου να κατουρηθείς επάνω σου.

Αυτήν τη φορά φαίνεται πως είχα τύχη βουνό, γιατί βρήκα θέση τέσσερα τετράγωνα πιο κάτω από το σπίτι μας και, μολονότι η θέση ήταν στενάχωρη, κατάφερα να παρκάρω με επιδέξιους χειρισμούς, προς μεγάλη σκασίλα ενός οδηγού που ερχόταν πίσω μου με ένα γκρίζο Ρενώ και μου κορνάριζε, κάνοντας πως ήταν ο μόνος δικαιούχος. Όταν λοιπόν είδε που έσβησα τη μηχανή, πέρασε δίπλα μου και μου φώναξε εκνευρισμένος:

- Πότε το πήρες το δίπλωμα;
- Μόλις πριν από πενήντα χρόνια! του απάντησα.

Δεν μ' άκουσε βέβαια, κι εγώ γεμάτος ευφροσύνη άνοιξα τις πόρτες και κατεβήκαμε. Η γυναίκα μου

προχώρησε πιο γρήγορα για το σπίτι, κι εγώ κούτσα κούτσα ακολουθούσα με το μπαστούνι μου. Σε λίγο είχε στρίψει κιόλας σε μια γωνία, αλλά δεν βιαζόμουν, γιατί ο δρόμος ήταν σχεδόν έρημος και το πεζοδρόμιο στην αποκλειστική μου χρήση – και τα δυο σπάνια. Κι ένας ήλιος υπέροχος. Γενάρης μήνας, αλλά έμοιαζε με άνοιξη. Τα σύγχρονα «Δεκεμβριανά», οι βιαιότητες δηλαδή της «εξέγερσης του Δεκέμβρη», με τις φωτιές και τις άγριες λεηλασίες των καταστημάτων από «κουκουλοφόρους» εξεγεργμένους, είχαν περάσει και, στη γειτονιά μου τουλάχιστον, είχαν αφήσει μονάχα κάποια γραψίματα πάνω στους τοίχους, που δύσκολα τα ξεχώριζες από τα παλιά, που εδώ, στη γειτονιά μου, επιχωριάζουν. Ένα απ' αυτά, εκείνο αντίκρυ μου, το 'χαν πάρει κι οι εφημερίδες:

«Ο σκύλος μου τρελάθηκε, το κάνει με μια γάτα».

Απελευθέρωση από προκαταλήψεις, βλέπεις. Κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων κ.λπ. Εξάρχεια, βλέπεις! Έστω και στα όριά τους...

Εκεί λοιπόν που προχωρούσα ολομόναχος σχεδόν, και χάζευα γύρω μου τα γραψίματα και τις ταμπέλες, που σαράντα χρόνια τώρα τις χαζεύω, άκουσα να 'ρχεται πίσω μου ένα αυτοκίνητο και να σταματάει ακριβώς δίπλα μου. Ήταν μια μαύρη λιμουζίνα, μονάχα με τον οδηγό της. Κατάλαβα πως ήτανε για μένα και σταμάτησα. Ο οδηγός της είχε κιόλας το τζάμι κατεβασμένο. Πλησίασε στο άνοιγμα το πρόσωπό του και μου είπε με σπασμένα ελληνικά:

- Με συκωρείτε, μπορώ να απασχολήσω ντύο λεπτάκια;

- Παρακαλώ, είπα κι έσκυφα κι εγώ στο παράθυρό του.

- Μήπως ξέρετε πώς τα βγκω σε Αττική Οντός; Είμαι ξένος και ντεν ξέρω.

Ήτανε νέος άντρας, νέος και καλοντυμένος. Είχε μαλλιά περιποιημένα και -μολονότι χειμώννας- είχε βγάλει το σακάκι και το είχε ριγμένο στο διπλανό κάθισμα. Φορούσε άσπρο πουκάμισο με μακριά μανίκια και γραβάτα.

- Ναι βέβαια, είπα, μολονότι κι εγώ δεν τον βρίσκω εύκολα αυτόν τον καινούριο δρόμο.

Αλλά δεν ήθελα να τον απογοητεύσω. Σκέφτηκα να του πω να στρίψει αριστερά σε κανέναν από τους δρόμους, για να βγει πιο γρήγορα στη λεωφόρο, αλλά μάλλον θα τον μπέρδευα.

- Αν προκωρήσετε ευτεία, είπα, σπάζοντας λίγο τη φωνή μου, για να γίνω καλύτερα αντιληπτός, θα βγκείτε στη λεωφόρο. Θα πάρετε λεωφόρο αριστερά, ως τέρμα...

- Μετά, πού θέλετε να πάτε;

- Στο Πάτρα, είμαι από Ιταλία, είπε.

Φαινόταν πραγματικά Ιταλός, έτσι όπως τους ήξερα από τον ιταλικό κινηματογράφο της εποχής μου.

- Dove; ρώτησα αυθόρμητα.

Και για να γίνω πιο σαφής:

- Ποιο μέρος; πρόσθεσα στα ελληνικά.

Φάνηκε να ενθουσιάστηκε με την ερώτησή μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ

1. Στη Μονή Σωτήρος, σ. 9
2. Γεγονός που έγινε, σ. 14
3. Καθ' οδόν, σ. 19
4. Η Λίγεια, σ. 26
5. Ο Λευκός Άγγελος, σ. 29

Β' ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

1. Οι αυτοψίες του Αλέξανδρου, σ. 35
2. Αλέξανδρος Αργυρίου, σ. 49
3. Με τον Μήτσο Αλεξανδρόπουλο
στη Μουργκάνα, σ. 59
4. Ένα βράδυ με τον Ν. Γ. Πεντζίκη, σ. 67
5. Μανόλης Αναγνωστάκης: Μια ανάμνηση, σ. 73
6. Δημήτρης Χατζής, σ. 79
7. Σοσιαλιστικός εγκλεισμός, σ. 85
8. Και ούτε καθεξής... (Μιχάλης Κατσαρός), σ. 89

Γ' ΣΚΑΛΑΘΥΡΜΑΤΑ

- Το μήνυμα, σ. 97
Προς την εφημερίδα Νέα Εστία, σ. 118

Δ' ΧΡΟΝΙΚΑ

1. Αμμόχωστος (Ένας προσωπικός
επαναπατρισμός), σ. 125
2. Η πνευματική Κύπρος (Από την ιστορία των
χρόνων μου), σ. 143